

EDAM Tartışma Kağıdı 2012/5

Türkiye ve Füze Savunması

Aaron Stein

Araştırma Görevlisi, EDAM

Bu çalışma Nükleer Tehdit İnisiyatifi'nin (NTI) Nükleer Güvenlik Projesi (NSP) tarafından karşılanmıştır. Bu çalışmada yer alan görüşler tamamen yazara aittir ve NSP'nin görüşlerini temsil etmemektedir. Daha fazla bilgi için NSP'nin internet sitesini ziyaret ediniz: www.nuclearsecurity.org

Kasım 2012

Giriş

Ankara'nın savunma politikaları, Soğuk Savaş'ın boyunca Kuzey Atlantik Paktı Örgütü (NATO) ve yakın müttefiki Amerika'ninkiler ile uyumlu olmuştur. Eski Sovyetler Birliği ile sınırdaş olan Türkiye, İttifak'ın Avrupa'nın savunması için oluşturduğu acil durum planlamalarında kilit bir mevkiydi. Türkiye Sovyet istilasına ya da tedbiri ve öncül bir nükleer saldırısına açık olsa da, karşılıklı nükleer savaş ihtimalinin iki tarafın da askeri saldırı opsiyonlarını kısıtlaması, Türkiye için kendisinden çok daha büyük ve çok daha güçlü komşusuyla doğrudan çatışmaya girmesine de engel olmuştur. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve çift kutuplu düzenin yıkılmasıyla birlikte, Ankara, çoğu Orta Doğu kaynaklı yeni tehditlerle karşı karşıya kalmıştır. Soğuk Savaş sonrası Sovyet dönemine ait Scud roket teknolojisinin yayılmasının fazlasıyla farkında olan Ankara, füze teknolojisinin bölgesel komşularına yayılmasından doğan tehditleri ortadan kaldırma çabası içinde olmuştur. O dönemde Libya, İran, Suriye ve Irak'ın Scud teknolojisi edindiği bilinmekte ve kitle imha silahları (KİS) edinmek istediklerinden şüphelenilmekteydi.

Neredeyse tek gecede, Türk ordusunu ve sanayi bölgelerini hedef alacak devasa bir Sovyet füze saldırısı tehdidinin yerini, konvansiyonel olmayan savaş başlıklarıyla donatılmış 1950'lerden kalma roketlerle yapılacak çok daha kısıtlı bir olası saldırı tehdidi almıştır. Türkiye'nin Orta Doğu'daki komşularının hiçbiri teknolojik ömrünü doldurmuş hava kuvvetleriyle güçlerini etkili bir şekilde yansıtamayacağından, güçlerini yansıtmak ve caydırıcı olmak için balistik füzelere ve ilkel KİS olanaklarına bel bağlamayı tercih etmekteydiler. Dolayısıyla Türkiye'nin o zamana kadar olası bir Varşova Paktı istilasına direnmek için hazırlanan ordusu, olası asimetrik tehdit unsurlarına maruz kalmıştır.

Öne çıkan güvenlik koşulları, Türkiye'nin kısa vadeli güvenlik hedeflerini Amerika ve onun yakın müttefiki İsrail'inkiler ile örtüştürmüştür. O zamanlar, Washington neredeyse yalnızca Saddam Hüseyin'in yönetimindeki Irak'tan doğabileceği iddia edilen tehditlere yoğunlaşmaktaydı, Türkiye'nin ilgisi ise İran İslam Cumhuriyeti'ne çevrilmişti. Türkiye, git gide artan füze ve kitle imha silahı (KİS) yayılması tehdidine karşı balistik füze savunmasını (BFS) incelemeye başlamış, bir yandan da füze ve KİS teknolojilerinin yayılmasıyla alakalı uluslararası tüm anlaşmalara bölge çapında uyulmasını şiddetle savunmuştur.

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası koşullarda NATO'nun Paktın Beşinci Maddesinden doğan müşterek müdafaa yükümlülüğünün güvenilirliğinden şüphe etmekteydi. Ankara'daki karar vericiler, eski Sovyetler Birliği'nin sunduğu bir araya getirici tehdit olmadan İttifak'ın birbirine ve müşterek müdafaya daha az bağlı olacağından kaygılanmaktaydılar. Türkiye'nin güvensizlik hissi, ittifakın Saddam Hüseyin'in yönetimindeki Irak'a 1991'de yapılan operasyonda izlediği tutumla daha da artmıştır. NATO, Patriot füzesavar bataryalarını Türkiye'ye teslim etmekte yavaş kalmıştır. Ankara'daki yetkililer Irak'ın kimyasal ve biyolojik silahlar kullanarak yapacağı olası bir saldırıya karşı savunmasız bırakıldıklarını hissetmişlerdir. Ülkenin güney doğusunda yaşayan Türk vatandaşları, Irak'ın olası bir kimyasal saldırısından korunmak için camlarını ve kapılarını koli bandıyla çevirmek zorunda kalmışlardır.¹ Genel itibarıyla ülke, Scud'ların oluşturduğu tehdidi ve kendisinin alenen savunmasız olduğunu fazlasıyla bilincine varmıştır. NATO en nihayetinde Patriot bataryalarını teslim

¹ Nicole and Hugh Pope, *Turkey Unveiled: A History of Modern Turkey* (Woodstock: Overlook Press, 2000)

etmiştir, ancak oluşan gecikmeden dolayı Ankara'nın , NATO'nun Türkiye'nin savunmasına olan bağlılığına dair olan köklü şüpheleri yeniden alevlenmiştir.²

Türkiye Füze Savunması için İsrail'e Yönelir

Türkiye hava ve füze müdafaasındaki açıklarını gidermek için öncelikle 1996'da karşılıklı askeri işbirliği anlaşması imzalayıp, kısa sürede İsrail'e yönelmiştir. 1997'den itibaren Tel Aviv ve Ankara, İsrail'in Arrow II füze önleyicisi ve ona eşlik eden Green Pine radar sisteminin satışına dair müzakereye başlamışlardır.³ Türk yetkililer İsrail'in sistemiyle ilgilenmişlerdir çünkü bu sistem özellikle İran'ın Scud'ı esas alarak yaptığı Şahab füze ailesine karşı koymak için tasarlanmıştı ve Türk karar vericiler ve güvenlik planlamacıları da, Türkiye'ye yönelik en büyük füze tehdidi olarak bu füzeleri belirlemişlerdi.⁴ ABD, Füze Teknolojisi Kontrol Rejiminin füze sistemlerinin ihrac edilmesine karşı koyduğu gönüllü kısıtlamalar sayesinde, Türk-İsrail ortaklığına karşı çıkmıştır.⁵ Arrow'un ödeneğinin esas sağlayıcısı olduğundan, teknolojinin Türkiye'ye ihracı için Amerika'nın imzasına ihtiyaç vardı.

Amerika 2001'de itirazını geri çekmiştir ve Türkiye ve İsrail'li yetkililerle birlikte Türkiye'ye ortak bir balistik füze savunma sistemi (BFSS) geliştirilmesi çalışmalarına başlamışlardır. İlk adım erken uyarı radar sisteminin geliştirilmesi olacak, bunun ardından da ya Patriot ya da Arrow füze sistemleri Türkiye'ye konuşlandırılacaktı.⁶ Bunların zamanlaması, George W. Bush hükümetinin Füze Savunmasını yeniden vurgulamasına büyük ölçüde denk gelmiştir. Bush hükümeti tartışmalara yol açacak yeni bir nükleer duruşu benimsedi; bu duruş, ABD'nin taarruzi nükleer kabiliyetlerinin, güçlü aktif ve pasif müdafi kabiliyetleriyle eşleşmesini öngörmektedir. Füze savunması böylelikle Amerikan nükleer duruşunun ilk kez hayati bir parçası haline gelecekti.⁷ Bush hükümeti, bu çabanın bir parçası olarak tüm dünyadaki müttefiklerine bu sistemleri konuşlandırma niyetindeydi.

Başlangıçtaki bu niyetliliğe rağmen 2001'de olan iki olay Türkiye'nin füze savunması gelişimini yavaşlatmıştır: 1) Türkiye'deki ekonomik kriz, 2) Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan 11 Eylül 2001 saldırıları. Ekonomik kriz içinde Türkiye, pahalı silah sistemleri alımını yavaşlatmıştır, 11 Eylül'deki saldırıdan çıkarılan sonuçlar da Ankara'nın bu girişimini yavaşlatmasına neden olmuştur. Ankara düşmanlarının hedefi olmamak için onları açıkça kışkırtacak adımlardan imtina etmiştir. Bu tereddüte rağmen Amerika ve İsrail ile işbirliği devam etmiş, ancak süreç kısa soluklu olmuştur ve BFSS'nin geliştirilmesi ve üretilmesi gerçekleşmemiştir.

² Türkiye 1952'de NATO'ya katıldığından beri Amerika'nın Türkiye'nin müdafaasına yardım etmekteki istekliliğinden endişe etti. Türk yetkililer özellikle iki durumu şüphelerinin kanıtı olarak sunarlar: 1) Sovyetler Birliği'nin Küba'daki füzelerinin çekilmesi karşılığında Amerika'nın orta menzilli Jüpiter füzelerinin Türkiye'den çekilmesine tek taraflı olarak karar vermesi ve 2) Türkiye'nin Kıbrıs'ı işgal etmesini müteakip Amerika'nın 1974'te uyguladığı silah ambargosu.

³ Arieh O'Sullivan, "Defense Ties with Turkey Bolstered," *The Jerusalem Post*, 9 December 1997.

⁴ Dennis Gormley'in yazdığı gibi, "1991 Körfez Savaşından beri İsrail, Amerikan işbirliğiyle birlikte, füze savunmasına kendini tamamen adanmış durumda. En önemlisi, 1,500 km.'ye kadar menzili olan balistik füzelerle başa çıkmak ve Patriot füzelerinden çok daha yüksekte - 50 km.'ye kadar - gelen füzeleri önlemek için tasarlanan, Arrow-2 füze savunma sisteminin geliştirilmesi." Dennis Gormley, *Missile Contagion: Cruise Missile Proliferation and the Threat to International Security* (Annapolis: Naval University Press, 2008) p. 29.

⁵ Şebnem Udum, "Missile Proliferation in the Middle East: Turkey and Missile Defense," *Turkish Studies* vol. 4, no. 3 (Autumn 2003), pp. 86-87.

⁶ Şebnem Udum, "Missile Proliferation in the Middle East: Turkey and Missile Defense," *Turkish Studies* vol. 4, no. 3 (Autumn 2003), pp. 86-87.

⁷ Nuclear Posture Review Report , Submitted to Congress on 31 December 2001, released on 8 January 2002, http://www.fas.org/blog/ssp/united_states/NPR2001re.pdf.

Türkiye, NATO Füze Savunma Sistemi ve İran

2002 seçimi ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nin başa gelmesi Türkiye'nin füze savunmasına olan ilgisini ya da Amerika'yla olan yakın askeri işbirliğini değiştirmemiştir. Ancak AKP dış siyasetini Orta Doğu'ya yöneltmiştir. Türkiye'nin yeni dış siyaseti Ankara'nın Batı'yla olan neredeyse kadim ortaklığını, bölgesel komşularıyla dengelemeyi hedeflemekteydi. AKP dış siyasetinin ilk başlardaki temel ilkesi Avrupa Birliği üyeliği olmuştur, ancak Ankara aynı zamanda bir iyi niyet atmosferi oluşturmak ve Türk ihracatı için pazar yaratmak adına Orta Doğu ülkeleri ile ilişkileri öncelik haline getirmiştir. Türkiye ile sınırları neredeyse dört yüzyıldır değişmeyen İran, Ankara'nın yeni diplomatik dışa açılımının temel hedeflerinden biri haline gelmişti.

Türkiye'nin üst düzey diplomatik girişimleri, İran'a iddia edilen nükleer silah programı yüzünden ekonomik yaptırımlar uygulamak isteyen Washington'da tepki toplamıştır. 2009 ve 2010 yılları arasında Türkiye İran'ın uranyum zenginleştirme hakkını yüksek sesle savunmaya başlaması⁸ ve İsrail'in nükleer programına açıkça atıfta bulunarak, bölgedeki tüm devletleri en kısa zamanda Orta Doğu'da Nükleer Silahlardan Arındırılmış bir Bölge kurmak için adım atmaları çağrısında bulunması⁹ Batı ile ilişkilerinde gerilimlere yol açmıştır.

Türkiye, ABD'nin aksine, yaptırımların uygulanmasına karşıydı ve bunun yerine diyalog ve diplomatik girişimleri desteklemekteydi. Amerika'yla İran'ın nükleer meselesinin nasıl çözüleceği konusunda görüş ayrılıkları olmasına rağmen, Türkiye, tıpkı Batı'daki bütün müttefikleri gibi, İran'ın nükleer silah geliştirmesine karşı olmuştur. Buna karşılık Amerika ve Avrupa'daki müttefiklerinin aksine, Ankara İran'ın yakın vadede bir tehdit oluşturduğunu düşünmemektedir.

Türkiye ve NATO Füze Kalkanı

Türkiye Amerika'nın füze savunmasını NATO ittifakının savunma yapısına dahil etme çabalarını desteklemiştir. Öyle ki Türkiye ilk füze kalkanı planlarına NATO çatısı altında olmadıkları ve dolayısıyla Müttefiklerin güvenliklerinin bölünmezliği ilkesini çiğnediği gerekçesiyle karşı çıkmıştır. 2008'de Türkiye ve NATO müttefikleri oy birliğiyle Avrupa'da bir füze savunma sistemi kurulmasını kabul etmişlerdir.¹⁰ 2010'da İran ve Suriye'nin sistemin kurulmasının gerekçeleri arasında sayılıp sayılmaması üzerine görüş ayrılıkları su yüzeyine çıkmaya başlamıştır.

Paris veya Washington'daki müttefiklerinin aksine, Türkiye, İran ve Suriye'yi İttifaka karşı özgün tehditler olarak nitelendirme çabalarını reddetmiştir. Ankara'nın bu tutumunu nedeni, füze savunmasının işlevine dair ilkesel farklılıklardan ziyade, İran'ın nükleer programının engellenmesine dair taktik düzeyindeki görüş farklılıkları ve Ankara'nın bu dönemde özellikle yoğunlaşmış olan eden İran'a yönelik diplomatik girişimleriydi. Nitekim bu dönem zarfında Türkiye ve Brezilya, İran ile nükleer yakıt teatisine dair bir anlaşma imzalamışlardı. Anlaşma daha önce ABD ve P5+1'in diğer

⁸ Türkiye'nin İran ile ilişkilerinin tepe noktasında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan İran nükleer silah programına dair olan söylentileri "dedikodu" olarak adlandırdı ve önleyici saldırı fikrini "delice" olarak nitelendirdi.

Robert Tait, "Turkish PM exposes nuclear rift in NATO," *The Guardian*, 26 October 2009, <http://www.guardian.co.uk/world/2009/oct/26/turkey-iran>.

⁹ "Turkish president to urge Mideast nuclear-free zone at UN summit," Associated Press, 21 September 2010.

¹⁰ Steven Erlanger and Steven Lee Meyers, "NATO Endorses Europe Missile Shield," *The New York Times*, 4 April 2008.

üyelerinin İran ile yapmaya çalıştığı bir anlaşmaya benzer hükümler içerse, zamanlaması, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde İran'a yönelik yeni bir müeyyide paketi üzerinde uzlaşmaya varılması ile çakıştığından, büyük güçlerin Türk-Brezilya ortaklığında kotarılmış anlaşmayı kabul etmelerini imkansız kılmıştır.¹¹ Diplomatik çabalarının Batı tarafından reddedilmesi üzerine Türkiye, BMGK'deki İran ile ilgili oylamada "Hayır" oyu kullanmış ayrıca NATO içinde de katı bir şekilde İran ve Suriye'nin İttifaka karşı özgün tehditler olarak adlandırılmasına karşı çıkmaya başlamıştır. En nihayetinde Türkiye'nin istediği olmuş ve NATO belgelerinden İran'a dair bütün ibareler kaldırılmıştır.

O zamanlarda Türkiye'nin duruşuna sıklıkla İslami açıklamalar getirilmekteydi; yanlış bilgilendirilmiş yorumcular bu açıklamaları Türkiye'nin Tahran'ı diplomatik olarak savunmasını ve sözüm ona Transatlantik ittifaktan sapmasını açıklamak için kullanmaktaydılar. Aslına bakılırsa Türkiye'nin duruşu, İran'ın yalnızlaştırılmasının ve sürekli "bütün seçeneklerin masada olduğu" (askeri müdahale tehdidinin ima edilmesi) söyleminin kullanılmasının istenmeyen sonuçlar doğurabileceği inancından kaynaklanmaktaydı. Türkiye İran yönetimini ötekileştiren baskıcı politikaların başarısız olduğuna ve Tahran'ı nükleer silah ve füze programlarını hızlandırmaya ittiğine inanmaktadır. Genel itibariyle karar vericiler, daha fazla yaptırım uygulanmasının ve baskıcı söylemlerde bulunulmasının, İran'da nükleer silah kabiliyeti elde edilmesi kararını vermeye en meyilli olan katı siyaset izleme yanlılarının elini güçlendireceği fikrindedir.

Fakat Türkiye'nin İran'a karşı süregelen tedirginliği ve NATO füze savunması sistemine dahil olma uzun zamandır mevcut olan kararlılığı, yetkilileri, güçlü X bant radarının Türkiye'nin Malatya şehrindeki bir askeri üsse konuşlandırılmasını kabul etmeye itmiştir.¹² Sistem Almanya'daki Ramstein hava üssünden komuta edilecek, yerel kontrol ise Diyarbakır'daki 2. Taktik Hava Kuvvet Komutanlığı'nda olacaktır.¹³

Türkiye bu sistemin yalnızca savunma amaçlı olacağını vurgulamış olsa da, İran'daki tepkilere engel olamamıştır. İran Meclisinin Ulusal Güvenlik ve Dış Siyaset Komitesi'nin bir üyesi olan Muhammed Kowsari, Tahran Times için yazdığı makalesinde, "Türk yetkililerin topraklarına esasında NATO ve Amerika'nın adına yerleştirmeye karar verdikleri erken uyarı radar sisteminden oluşan füze savunma sistemi, büyük bir stratejik hatadır"¹⁴ yorumunu yapmıştır.

Türkiye'nin erken uyarı sistemine ev sahipliği yapmaya karar vermesi, Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi'nin 1929 sayılı kararına hayır oyu kullanmasıyla zedelenmiş olan Türkiye-ABD ilişkilerinde gözle görülür bir iyileşmeye yol açmıştır. Malatya'daki tesis, İncirlik'teki hava üssü ile birlikte Türkiye'nin NATO'ya olan bağlılığına açık ve sağlam bir kanıt teşkil etmektedir.

¹¹ İran, Türkiye ve Brezilya tarafından yapılan Ortak Açıklamanın tam metnini okumak için lütfen şu siteyi ziyaret edin, <http://www.guardian.co.uk/world/julian-borger-global-security-blog/2010/may/17/iran-brazil-turkey-nuclear>

¹² "Malatya set to host missile shield radar," *Hurriyet Daily News*, 14 September 2011, <http://www.hurriyetdailynews.com/default.aspx?pageid=438&n=malatya-set-to-host-missile-shield-radar-2011-09-14>.

¹³ "Malatya radar system to be commanded from Ramstein," *Hurriyet Daily News*, 4 February 2012, <http://www.hurriyetdailynews.com/malatya-radar-system-to-be-commanded-from-ramstein-.aspx?pageID=238&nid=13013>.

¹⁴ Mohammad Kowsari, "Turkey's Strategic Mistake," *Tahran Times*, 24 September 2011, <http://tahrantimes.com/opinion/2853-turkeys-strategic-mistake>.

Türk-Rus İlişkileri ve Füze Savunması

Türkiye'nin füze savunması politikasının genelde göz ardı edilen ikinci bir ögesi ise Rusya'yla gelişen ilişkilerle bağlantılıdır. Taraflar Soğuk Savaş boyunca düşman olsalar da ilişkileri çarpıcı biçimde gelişmiştir. Ticari ilişkiler derinleşmiş ve Rusya Türkiye'nin en büyük doğal gaz tedarikçisi haline gelmiştir. Yakın dönemde taraflar bir nükleer işbirliği anlaşması imzalamışlardır ve Rus Rosatom Türkiye'nin ilk nükleer enerji santralini inşa etmeye gönüllü olmuştur.¹⁵

Rusya, NATO'nun balistik füze savunması yapma planlarına, sistemin stratejik dengeye zarar vereceği argümanı ile karşı çıkmıştır.¹⁶ Moskova'daki bazı yetkililer, mevcut sistemin daha kısa menzilli balistik füzeleri hedef aldığını kabul etseler de, bu sistemin evrimleşmesinin Rusya'nın ikinci-saldırı kabiliyetini tehdit edebileceğinden endişe duymaktadırlar. Bir çoğu da füze savunmasının yarattığı tehdidi, yeni bir ağır kıtalararası balistik füze kaynağı aktarılmasını sağlamak için bahane etmişlerdir.

Türkiye'nin Rusya'yla ilişkisindeki gözle görülür gelişmeler nedeniyle Türkiye, NATO ve Rusya'nın arasının füze savunması yüzünden açılmasını, özellikle erken uyarı radar sistemine topraklarında ev sahipliği yapmayı kabul ettiğinden beri istememektedir.

Türkiye Verilerin İsrail ile Paylaşılmasını Engellemeye Çabalar

Bazı iç ve dış siyaset kaygılarının birleşiminden ötürü, Türkiye radarın konuşlandırılmasına bazı şartlar koymaya çalışmıştır. On yıldan uzun süren yakın diplomatik ve güvenlik işbirliğinden sonra, Türk-İsrail ilişkileri İsrail'in Dökme Kurşun Operasyonu'ndan sonra bozulmaya başlamıştır. İlişkiler Başbakan Erdoğan'ın Davos'taki bir etkinlikte İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'e çıkışı ve İsrail'in Gaza'ya giden uluslararası bir filoda dokuz Türk vatandaşını öldürmesiyle¹⁷ krize girmiştir. Bunun neticesinde, Ankara, Türkiye'deki NATO radarından elde edilen istihbaratın veya verilerin Tel Aviv ile paylaşılmamasını talep etmiştir. Ankara aynı zamanda Türkiye'de yer alan radarın, İran'a daha yakın olduğu için İsrail'de yer alan radar sistemlerinden teknik olarak daha büyük bir coğrafyayı kapsayacağını iddia etmektedir.

Fakat radarın sahibi olan ABD'nin Türkiye'nin taleplerini dair çelişen bilgiler gelmektedir. Eylül 2011'de New York Times Amerika'nın veri paylaşılması konusundaki hiçbir kısıtlamayı kabul etmediğini yazmıştır,¹⁸ ancak NATO Genel Sekreteri Anders Fogh Rasmussen ise Şubat 2012'de radar verilerinin üçüncü ülkelerle paylaşılmayacağını söylemiştir.¹⁹ Görünen o ki veriler doğrudan paylaşılmayacaktır, ancak veriler NATO çerçevesinden çıkıp, gerçek zamanlı istihbarat havuzuna girdiklerinde Amerika istihbaratı İsrail ile paylaşmayı seçebilir.

¹⁵ "Nuclear Power in Turkey," *World Nuclear Association*, December 2011, http://www.world-nuclear.org/info/inf128-nuclear_power_in_turkey.html.

¹⁶ Ivanka Barzashka, Timur Kadyshev, Goetz Neuneck, and Ivan Oelrich, "How to avoid a new arms race," *Bulletin of Atomic Scientists*, 25 July 2011, <http://thebulletin.org/web-edition/features/how-to-avoid-new-arms-race>.

¹⁷ Hugh Pope, "Turkey-Israel: Erdogan is not the bogeyman," *Haaretz*, 18 June 2010, <http://www.haaretz.com/weekend/week-s-end/erdogan-is-not-the-bogeyman-1.296960>.

¹⁸ Thom Shanker, "U.S. Hails Deal With Turkey on Missile Shield," *The New York Times*, 15 September 2011, <http://www.nytimes.com/2011/09/16/world/europe/turkey-accepts-missile-radar-for-nato-defense-against-iran.html>.

¹⁹ "Rasmussen assures missile defense system data won't be shared with Israel," *Today's Zaman*, 17 February 2012, <http://www.todayszaman.com/news-271766-rasmussen-assures-missile-defense-system-data-wont-be-shared-with-israel.html>.

Türkiye'nin İsrail'le olan çalkantılı ilişkisinin verilerin İsrail'le paylaşılmasına karşı çıkmasında bir payı olsa da, Türklerin tutumunu açıklamaya yardımcı olacak genelde göz ardı edilen başka bir neden daha vardır. Ankara'da, uzun vadede olacak İran kaynaklı nükleer silahlı bir saldırı tehdidi, İran'ın nükleer altyapısına yapılacak Amerika veya İsrail kaynaklı daha kısa vadede gerçekleşebilecek bir önleyici saldırının korkusu tarafından gölgede bırakılmaktadır.

Yetkililer böyle bir saldırının ardından gelecek kaosun ve neredeyse kesin olarak artacak petrol fiyatlarının Türk ekonomisine çok ciddi bir darbe vuracağını düşünmektedirler. Oysa ki İran'la çok az ekonomik bağı olan Amerika ve İsrail'de önleyici askeri hareketin bedeli daha sınırlı olacaktır.

Ankara, NATO füze kalkanının koruması İsrail'i de kapsayacak şekilde genişletilir, dolayısıyla teorik olarak İsrail'i önleyici bir saldırı yapmasının ardından olası bir İran karşı saldırısına karşı koruyacak hale getirilirse, askeri eylem alma kararının çok daha kolay verileceğinden endişe etmektedir.

Türkiye Bağımsız Füze Savunmaları Geliştirmeye Devam Eder

Türkiye NATO füze savunması sistemine vermiş olduğu desteğin yanısıra, bağımsız bir füze savunma kapasitesi oluşturmayı da amaç edinmiştir. Bunun için 4 milyar dolar bedelli bir Uzun Menzilli Hava ve Füze Savunma Sistemleri ihalesi açmış ve halihazırda, Amerikan Patriot, Rus S-400, Çin FD-2000 ve Fransız-İtalyan ortaklığıyla yapılan Eurosam Sam-T sistemlerinin tekliflerini değerlendirmektedir.²⁰ Bu ihalenin yakın zamanda sonlandırılması beklenmektedir.

Genel itibarıyla AKP hükümeti Türkiye'nin silah sanayisinin geliştirilmesine seçim bildirgesinde de yer vermiş ve yerel silah üretimini arttırmak için bir çok kamu-özel sektör projesini başlatmıştır. Haziran 2011'de Türkiye'nin en büyük savunma şirketi olan Aselsan, Türkiye'nin planlanan füze savunma sisteminin tüm radar, ateş idare sistemi, hem alt seviye hem de orta yükseklik için komuta-kontrol ve muhabere sistemlerinin geliştirilmesi için 1 milyar dolarlık bir kontrat almıştır.²¹ İhaleyi müteakip, Başbakan Erdoğan Aralık 2011'de Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TÜBİTAK) Türk sanayileri tarafından uzun menzilli füze kalkanı geliştirilmesi çağrısında bulunmuştur.²²

Türkiye Sistemin Güvenlik Açıkları Konusunda Sessiz Kalmaya Devam Etmektedir

Uzun süredir aktif olarak balistik füze savunması edinme çabasında olsa da, Türkiye'nin mevcut BFSS planları Orta Doğu ve ötesinde seyir füzelerinin [cruise missile] yayılmasının yaratacağı tehlikeleri göz önüne almamaktadır. Radarın yerleştirilmesine giden süreçte, Türk karar vericiler, sistemin hangi toprakları kapsadığına ve sistemin İsrail'i korumak için kullanılıp kullanılmayacağına dair endişelerini açıkça dile getirmektedirler.²³ Tartışmalarda, sistemin kısıtlamalarına, özellikle karşı önlemler alan

²⁰ Emre Soncan, "Missile shield hits Turkey's missile project," *Today's Zaman*, 29 November 2010, http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?load=detay&newsId=228210

²¹ Burak Ege Bekdil and Umit Enginsoy, "Aselsan Wins \$1B Turkish Air Defense Contract," *Defense News*, 23 June 2011, <http://www.defensenews.com/article/20110623/DEFSECT01/106230308/Aselsan-Wins-1B-Turkish-Air-Defense-Contract>.

²² "Turkey to beef up missile system relying on Turkish industrial sources," *Today's Zaman*, 29 December 2011, <http://www.todayszaman.com/news-267131-.html>.

²³ Milliyetçi Hareket Partisi'nin Grup Başkanvekili Oktay Vural'a göre, "Türkiye'nin sorgusuz sualsiz böyle bir adımı atmasının uygun olduğuna inanmıyoruz. Sistem tamamen İsrail'i hedef alan füze sistemlerine karşı koruma sağlamak için tasarlanmış. Halkı yeterince bilgilendirmeden böyle bir adımı atmak, Türkiye'nin dış siyasetinin artık Ankara merkezli olmadığını, bunun yerine hükümetin uluslararası çıkarları esas alan bir dış siyaseti benimsediğini gösteriyor." "NATO radar system adds to tensions between gov't, opposition," *Today's*

füzeleri önlemekteki sorunlarına, savaş ortamını taklit eden gerçekçi testlerin yokluğuna²⁴ ve alçaktan uçan seyir füzelerine müdahale edememesine²⁵ dair argümanlar dile getirilmemiştir. Bu alandaki uygulamaların şeffaf olmamasında dolayı, Türkiye'deki karar vericilerin BFSS'lerin gözlenen bu eksiklerine dair çözüm arayışlarının olup olmadığı bilinmemektedir.

Türkiye'nin kendi füze savunmasını elde etme çabası yurtiçinde eleştirilere de yol açmış, ancak bu eleştiriler genelde sistemin askeri işlevi yerine, sistemin bedeli ve hükümet kontratlarının yeterince şeffaf bir usulle ve sivil gözetim altında verilip verilmediği tartışmalarına odaklanmıştır.²⁶ Genel itibarıyla, stratejik denge gibi meselelere yeteri miktarda ilgi gösterilmemiştir.

Hükümet şu ana kadar radarın yerleştirilmesinin altında yatan nedenleri halka açıklayamamıştır. Türkiye bir yandan İran ve Suriye'nin tehdit olmadığını söylemekte, fakat aynı zamanda füze kalkanına ev sahipliği yapmayı kabul etmektedir. İran'ın Malatya'daki radar tehdit etmesi meseleyi iyiden iyiye alevlendirmiştir.

Düşünce kuruluşları, medya ve ordu sözcüleri aynı zamanda sistemin, bölgedeki diğer devletleri gelecekteki sistemi yenmek için kendi sistemlerini geliştirmeye teşvik edip etmeyeceğini de tartışmayı ihmal etmişlerdir. 1990'lardan beri Türkiye'nin füze savunması planlarının merkezinde olan İran söz konusu olduğunda, görüşüne göre AKP'nin diplomasi öncelikli yaklaşımı ile tüm İttifakı kapsayan bir sistemin tamamen kabul edilmesi ve bağımsız bir füze savunması geliştirilmesi arasında bir çelişki vardır.

Dış baskılar İran ve diğerlerini daha gelişmiş füzeler konuşlandırmaya, sağlam karşı önlemler geliştirmeye veya kara-saldırı seyir füzelerini yerleştirmeye mecbur bırakabilir. İran şu ana kadar gayretinin çoğunu balistik füze üzerine yoğunlaştırmış olsa da, kara-saldırı seyir füzeleri ve insansız hava araçları geliştirme çalışmalarında da bulunmuştur. İran, Çin C-802 anti-gemi seyir füzelerininin (AGSF) tersine mühendisliğini yapmıştır ve kopyalarını üretmektedir. İran'ın aynı şekilde Çin tarafından tedarik edilen HY-2 AGSF'lerini kara-saldırı seyir füzelerine (KSSF) çevirmeye çalıştığına dair endişeler de mevcuttur.²⁷ İran'ın aynı zamanda 2001 yılında Ukrayna'dan yasa dışı olarak 18 Kh-55

Zaman, 11 September 2011,

http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?load=detay&newsId=256347&link=256347.

²⁴ Füze savunmasına yapılan eleştirilere genel bir bakış için: George Lewis and Theodore Postol, "The European Missile Defense Folly," *Bulletin of Atomic Scientists*, Vol. 64, No. 2, p. 32-39.

George N. Lewis and Theodore A. Postol, "A Technically Detailed Description of Flaws in the SM-3 and GMD Missile Defense Systems Revealed by the Defense Department's Ballistic Missile Test Data," *Arms Control Today*, 3 May 2010,

http://web.mit.edu/stgs/pdfs/White_Paper_Associated_With_May_2010_Arms_Control_Today_Article.pdf.

²⁵ Dennis Gormley, *Missile Contagion: Cruise Missile Proliferation and the Threat to International Security* (Annapolis: Naval Institute Press, 2008).

²⁶ Lale Kemal, "Turkey's costly missile project draws close attention," *Today's Zaman*, 6 February 2012, <http://www.todayszaman.com/columnist-270658-turkeys-costly-missile-project-draws-close-attention.html>.

²⁷ NATO Parlamentoer Asamblesi, Askeri Teknoloji, Füze Savunması ve Uzaydaki Silahların Yayılması Alt Komitesi'nin bir raporuna göre, "Tahran Seersucker AGSFlerini güncelleyip, sonrasında kara-saldırı platformuna dönüştürmeyi içeren iki basamaklı bir Raad programı izliyor. Yaklaşık 300 adet Seersucker İran tarafından yeni turbo-jet motorları ve kılavuz sistemleriyle donatılmakta." Report of the NATO Parliamentary Assembly, Subcommittee on the Proliferation of Military Technology, Missile Defenses and Weapons in Space," November 2004, <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=497>.

stratejik menzil seyir füzesi ithal ettiği bilinmektedir, seyir füzeleri havadan atılan cinsten olsa ve dolayısıyla muhtemelen işlevsel olmaları pek mümkün olmasa bile.

Bütün bu verilerin ışığında, İran'ın füze savunmasının açıklarından faydalanabileceği akla gelmektedir. Öte yandan BFSS ile ilgili Türkiye'de, füze savunmasının, İsrail ve sistemin hangi toprakları kapsadığının ötesinde Türk güvenliğine nasıl etkileri olabileceğini daha etraflıca tartışılmasında yarar görülmektedir.

Füze Savunması ve Türkiye'nin NATO Müşterek Güvenliği Konusundaki Yeni Düşünceleri

Türkiye'nin hem ulusal hem de çok uluslu füze savunma sistemleri arayışı ülkenin çok sayıdaki dış siyaset hedeflerini yansıtmaktadır. Türkiye bir yandan daha ileri bir silah sanayisinin gelişmesini potansiyel bir gelir kaynağı olarak görmekte ve silah sanayine küresel piyasada bir yer açmak istemektedir. Hükümet aynı zamanda bu endüstrinin geliştirilmesinin üniversite mezunlarına daha yüksek maaşlı işler yaratacağı ve savunma sanayisindeki teknik ilerlemelerin bir bütün olarak sivil ekonomiye de katkı sağlayabileceği görüşündedir.

Türkiye'nin sisteme olan desteğinin aynı zamanda NATO güvenlik güvencesinin sağlamlığına dair olan şüpheleriyle de bağlantısı vardır. İttifakın Türkiye'nin yardımına geleceğine dair şüpheler, özellikle Türkiye'nin Orta Doğu'daki bir anlaşmazlığa karışması söz konusu olduğunda, var olmaya devam etmektedir ve karar vericiler bu yüzden daima birlikteliği güvence altına alacak sistemler destek olmuşlardır. Nitekim Türkiye NATO'nun yeni 2010 Stratejik Konsepti'ndeki İttifakı "halklarımızı ve topraklarımızı balistik füze saldırılarına karşı savunacak kapasiteleri, İttifakımızın bölünmez güvenliğine katkıda bulunan müşterek savunmamızın asal bir etkeni olarak geliştirme[ye]"²⁸ çağırın hükümlerini özellikle desteklemiştir. Bu konuşlandırma Türkiye'nin sağlam, müşterek savunma konseptine yatırım yapmak isteyen bir İttifakı muhafaza etmek istemesinden kaynaklanmaktadır. BFSS bir bütün olarak iki amaca hizmet etmektedir: Türk topraklarının korunması ve ittifak çapında sorumluluk paylaşımının teşvik edilmesi.

Sonuç

Türkiye füze savunması konseptini benimsemiştir. Ancak bu teknolojinin peşinden koştuğu on beş sene içerisinde bazı engellerle karşılaşmıştır. Yakın zamanda Ankara, Amerika'nın başını çektiği füze savunmasını Atlantik-arası güvenlik yapısının yapı taşlarından biri haline getirme hareketini desteklemiştir. Sisteme dair olan itirazları asla yapabilecekleri veya işlevselliği üzerine olmamış, aksine daha çok dış siyasi meselelerle alakalı olmuştur.

Türkiye'nin misilleme füze saldırılarına karşı olan güvenlik zaafiyeti yakın dönemde daha da belirgin hale gelmiştir. İran'a askeri müdahalelerin yapılabileceğine dair olan söylemler, İran'ın karşılık vereceğine dair söylemi birleştğinde Türkiye'yi hedef tahtasına daha da yaklaştırmıştır. Diplomatik açıdan, Türkiye aktif diplomasiyi öne çıkartmak adına askeri saldırı seçeneğinin masadan kaldırılması gerektiğini düşünmektedir. Fakat Ankara, İran'ın füze ve nükleer programlarının Türk güvenliğine bir tehdit oluşturduğunun ve bunun füze savunmasının geliştirilmesini gerektirdiğinin farkındadır.

²⁸ "Strategic Concept For the Defense and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organization," North Atlantic Treaty Organization, November 2010, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.

İlerlemeye hevesli olan Türkiye, uluslararası ortaklıklar ve özel sektör ile birlikte yerli bir sistemin geliştirilmesini ve NATO sistemini kapsayan çift boyutlu bir tedarik yöntemi izlemeye bağlı durumdadır. Türk hükümeti buna uygun bir şekilde, İran gibi devletleri müzakere masasına çekip, genel itibariyle daha şeffaf olup, daha da fazla füze geliştirmeye daha az meyilli olmalarını sağlamak için tüm taraflarla konuşma fikrine de bağlı olmaya devam etmektedir. Fakat hükümetin yerli teknoloji üretilmesine ve dışarıdan teknoloji alınmasına olan bağlılığının gösterdiği üzere, Türkiye büyük olasılıkla füze savunması fikrine sadık kalmaya devam edecektir.